

דף מקורות לשיעור של הרב מאיר ליכטנשטיין

בבא מציעא פרק ראשון – דף מספר 7

בס"ד, ב' בכסלו תשע"א.

תקפה אחד בפנינו

א. פתיחה – הצעה לדרך לימוד הסוגיה

אנחנו עומדים בפתח לימוד סוגיה מפורסמת ומורכבת, הידועה בשם תקפו כהן. בעקבות העיסוק בדין ממון המוטל בספק, הסוגיה עוסקת בדין במקרה שאחד מהטוענים תפס את החפץ. בעקבות זאת, הסוגיה זכתה לעיסוק רב בשאלת מעמד התפיסה בכלל בעולם של ספיקות. שלבי לימוד הסוגיה על ידינו יהיו כדלהלן:

1. בשבוע ראשון נעסוק בלימוד הסוגיה עצמה בהקשרה בתוך מסכת בבא מציעא, ונדמד ראשונים המעירים הערות הנוגעות לפרשנות הסוגיה המקומית.
2. בשבוע שני נעסוק בסיכומי הראשונים לדיני תפיסה בספיקות.
3. בשבוע שלישי נעבור ללימוד סיכומי האחרונים שהקדישו לנושא קונטרסים רחבים.

ב. תקפה אחד בפנינו

1. בבא מציעא ו. "בעי רבי זירא תקפה אחד בפנינו... ברשותיה קיימא" (ז.), לימדו את הגמרא עם רש"י.
2. מומלץ לחלק את הסוגיות לחטיבות, וללמוד את החטיבות השונות כל אחת לעצמה ומתוך תשומת לב לזיקה בינה ובין החטיבות האחרות. כמו כן מומלץ לעמוד על זמנם של האמוראים בסוגיה ועל ההבחנה בין דברי האמוראים ובין דברי סתם התלמוד.
3. שאלות מרכזיות שיעסיקו אותנו במהלך הלימוד:
  - א) מה עורר את הבעיות בסוגיה ומהו נושא האיבעיא? מה בדיוק נבחן בסוגיה?
  - ב) היכי דמי – הגמרא מסבירה את האיבעיא של רבי זירא במקרה של שתק ולבסוף צווח. האם הסבר זה משתקף בשאר הסוגיה? במידה ולא, מהו היחס בין החטיבות ומהי האיבעיא?
  - ג) מהו מעמד ממון שנפסק לגביו המוציא מחבירו עליו הראיה?

ג. הערות על שלבי הצגת האיבעיות והפניה לראשונים

1. איבעית רבי זירא – מה עורר אותה? מהו בוחן? עמדו על הקשר בין לשונו ובין לשונו של רבי יוחנן בגמרא ג. "שלא יהא תנוקף טליתו של חברו".
2. איבעית רבי זירא וחטיבת היכי דמי – עמדו על הקשר בין האמור כאן ובין משפט שלמה.
3. ראית רב נחמן – ראו את הערת הגר"א בס"ק א.

דף מקורות לשיעור של הרב מאיר ליכטנשטיין

בבא מציעא פרק ראשון – דף מספר 7

בס"ד, ב' בכסלו תשע"א.

4. מה הדין בתקפה שלא בפנינו?
(א) רמב"ן ד"ה הא דבעי רבי זירא
(ב) רשב"א ד"ה ומדקאמרינן הא חזו לי רבנן
אם תמצי לומר – הקדישה בלא תקפה מהו :
(א) עמדו על הרקע הריאלי למעשה ההקדשה – מה מניע את האדם המקדיש?
(ב) נוסח ספק הגמרא – מצורף נוסח האיבעיא בכתבי היד של הסוגיה.
6. ראשונים דנו בהסבר האיבעיא על רקע שאלת יחסה להיכי דמי :
(א) ו. תד"ה הקדישה בלא תקפה.
(ב) רמב"ן ד"ה ואם תמצא לומר
(ג) רשב"א ד"ה ואם תמצא לומר תקפה.
(ד) ריטב"א ד"ה את"ל תקפה (עוסק גם בשאלת הנוסח של הספק).
(ה) חידושי הר"ן על הסוגיה (מצורף).
7. חידושי שרידי אש על הש"ס, בבא מציעא סימו כח (מצורף).

ד. ההוא מסותא

1. עמדו מתוך דיון הסוגיה על התפיסות השונות של המוציא מחבירו עליו הראיה בסוגיה, מה מעמד ממון שהוחלט שישאר בידי המוחזק. ראו את האמור במפורש בסוגיה בפי רב המנונא ורב חנניה.
2. מהי ראית הגמרא מתקפו כהן, שהרי בפועל הכהן לא תקף ואם כן לא שייך כלל לדון בתגובת הצד השני. ראו את דברי הרשב"א והריטב"א.

ה. הספיקות נכנסין לדין

1. לימדו את ראיית רב חנניה ודברי אביי.
2. חשבו על הסבר הדין של ספיקא לאו בר עשורי – מדוע לא? מה בין ספק בכור שלא מתעשר ובין ספק פטר חמור.

ו. מאי הוי עלה

1. למדו את האמור בחטיבה זו. מה היחס בין האמור בה ובין איבעיית הגמרא ו. בעניין הקדישה? ראו את דברי הרמב"ן ו. ד"ה ואם תמצא לומר.
2. ריטב"א ד"ה מאי הוה עלה.

דף מקורות לשיעור של הרב מאיר ליכטנשטיין

בבא מציעא פרק ראשון – דף מספר 7

בס"ד, ב' בכסלו תשע"א.

ז. פסקי הרמב"ם

1. הלכות טוען ונטען פ"ט הלכות יא-יג.
2. הלכות בכורות פ"ה ה"ג, פ"ב ה"ו.
3. הלכות ביכורים פ"ב הכ"ג.
4. להרחבה - דיונים על שיטת הרמב"ם :
  - א) שו"ת הרשב"א ח"א סימן שיא.
  - ב) ו: הגהות הגר"א אות א', ובביאור הגר"א חו"מ סימן שטו ס"ק ב.
  - ג) שיעורי רבנו חיים הלוי בבא מציעא ו: , עמ' יג-יד.

דף מקורות לשיעור של הרב מאיר ליכטנשטיין

בבא מציעא פרק ראשון – דף מספר 7

בס"ד, ב' בכסלו תשע"א.

נוסחאות הסוגיה בכתבי יד

אסקוריאל

5 ואם תמצא לומר תקפה אחד בפנינו מוציאין אותה מידו הקדישה בלא תקפה אינה מקודשת
ואם תמצא לומי תקפה אחד בפנינו אין מוציאין אותה מידו הקדישה מקודשת
הקדישה בלא תקפה מהו
כיון דא' מר אמירתו לגבוה כמסירתו להדיוט כמאן דתקפה דמי
או דילמי השתא מיחת לא תקפה וכתו' ואיש כי יקדיש את ביתו קודש ליי' מה ביתו ברשותו אף כל
(לאפוקי) ברשותו לאפוקי הוא דלא

המבורג 165

10 אם תמצא לומר תקפה אחד בפנינו מוציאין אותה מידו הקדיש' אינה מקודשת
אם תמצא לומר תקפה אחד בפנינו אין מוציאין אותה מידו הקדישה כי לא תקפה מהו
כיון דאמ' מר אמירתי לגבוה כמסירתי להדיוט כמאן דתקפה דמי או דיל' השתא מיהא לא תקפה וכתו'
איש כי יקדיש את ביתו קדש מה ביתו ברשותו אף כל ברשותו לאפוקי האי דלא

וטיקן 114

15 תקפה אחד בפנינו מוציאין אותו מידו היקדישה אינו מוקדש (ואתי)
אין מוציאין אותו מידו הקדישה בלא תקפה מהו
מי אמרינ' כיון דאמ' מר אמירתו לגבוה כמסירתו להדיוט כמאן דתקפה דמי או דילמי השת' מיהא הא
לא תקפה

וטיקן 115

20 אם תמצא לומר תקפה אחד בפנינו אין מוציאין אותו מידו הקדישה בלא תקפה מהו
מי אמרינ' כיון דא' מר אמירתו לגבוה כמסירתו להדיוט כמאן דתקפה דמי או דילמי השתא מיהא
הא לא תקפה

פירנצה

25 ואם תימצי לומר תקפה אחר בפנינו (אין) מוציאין אותה מידו הקדישה אינה מקודשת
ואם תימצי לומי תקפה אחר בפנינו אין מוציאין אותה מידו הקדישה ולא תקפה מהו
כיון דאמ' מר אמירתו לגבוה כמסירתו להדיוט כמאן דתקפה דמי או דיל' השתא מיהא הא לא תקפה

דף מקורות לשיעור של הרב מאיר ליכטנשטיין

בבא מציעא פרק ראשון – דף מספר 7

בס"ד, ב' בכסלו תשע"א.

מ"נכ 95

את"ל תקפ' אחר בפני' מוציא' אותו מידו הקדיש' אי' מקוד'
ואת"ל תקפ' אח' בפני' אין מוציא' אותו מידו הקדיש' בלא תקפ' מהו
כיון דא' מר אמירתו לגבו' כמסיר' להדיו' כמאן דתקפ' דמי או דילמ' השת' מיה' לא תקפ' 30

ר"ן ושרידי אש

חידושי הר"ן בבא מציעא ו עמוד א

לא צריכא דאישתיק וכו'. נראה לי דבעינן הכי מפרשה. דודאי פשיטא לן האי דאישתיק ולבסוף צוח
איכא למיתלי בהודאה כיון דאישתיק ואיכא למימר דלאו הודאה היא כיון דלבסוף קא צוח אלא הכי
קא מיבעיא לן מי אמרינן טלית זו מתחילה בספק היתה עומדת שלא היינו יודעים של מי היא וכיון
שכן אף ספק הודאה מהני להעמידה ברשות זה שתקפה או דילמא כיון דקא צוח ואיכא למימר דהאי
דאישתיק לאו משום הודאה הוא אין תולין לומר שמא הודה לפי שטלית זו אף מתחילה לא היתה
מוטלת בספק דאנן סהדי דמאי דתפיס האי דידיה הוא ומאי דתפיס האי דידיה הוא וכיון שכן אין
ספק הודאה מוציא מידי ודאי. ואם תרצה תפרש דכי אמרינן או דילמא כיון דקא צוח וכו' הכי
קאמרינן שאפילו נאמר שטלית זו בספק היתה מונחת בתחילה אין מעמידין אותה בחזקת זה שתקפה
משום דליכא לספוקי בהודאה כלל דכיון דקא צוח איגלאי מילתא בודאי דההוא דאישתיק סבר הא
קחזו ליה רבנן ולא משום הודאה כלל ומכל מקום כי אמרינן כיון דאישתיק אודויי אודי ליה לומר
שאפשר לתלות בהודאה וכיון שטלית זו בספק היתה עומדת מתחילה אף בספק הודאה סגי ליה אבל
אלו היינו תופסים אותה בתחילה כאלו היא של שניהם בודאי הדבר ברור שאין הודאה זו מעמידתה
בחזקת התופס. ובסמוך תראה הא דבעיא לקמן הקדישה כי לא תקפה מהו הביאנו לפרש כך. 35
ואם תמצי לומר תקפה אחד בפנינו מוציאין אותה מידו הקדישה כי לא וכו'. איכא למידק טובא מאי
קא מיבעיא לן והיכי סבירא לן דכיון דאמירתו לגבוה כמסירתו להדיוט כמאן דתקפה דמי והא תקיפה
לא מהניא אלא מטעם הודאה ובהקדישה היכי שייכי בה הודאה. תירצו בתוספות דהכי קא מיבעיא לן
מי אמרינן כיון דאמירה לגבוה כמסירה להדיוט כיון דאקדשה בפנינו הוי ליה למצוח כאלו תקפה
ומסרה לאחר ומדאישתיק אודויי אודי ליה או דילמא סבר השתא מיהא הא לא תקפה וכל שלא תקפה 40
מאי אצוח. ואין זה מחוור דהא מיייתנן ראייה מספק בכורות והתם ליכא למימר שתק ולבסוף צוח
וליכא למידן ביה משום הודאה כלל.

לפיכך נראה לי דהכי פירושא דשמעתא אם תמצי לומר תקפה אחד בפנינו מוציאין אותה מידו
הקדישה אינה מקודשת שכיון שאין מעמידין אותה בידו משום ספק הודאה זו אלמא שאנו תופסין
אותה כאלו היתה מתחילה בודאי חציה של זה וחציה של זה וכיון שכן פשיטא לן דהקדישה אינה
מקודשת שהרי הוא כמקדיש ממון שהוא של חברו לגמרי ועוד שבין שתאמר שהיא מתחילה של 55

דף מקורות לשיעור של הרב מאיר ליכטנשטיין

בבא מציעא פרק ראשון – דף מספר 7

בס"ד, ב' בכסלו תשע"א.

שניהם בודאי או מן הספק כיון שאין מעמידין אותה ברשות התוקף אלא בהודאה גמורה כאלו היתה של חברו בודאי הרי אין לו לזה חלק כלל באותו חציה כדי שתהא מקודשת מכוחו אבל אם תמצי לומר דתקפה אחד בפנינו אין מוציאין אותה מידו אלמא שאין אנו תופסין טלית זו בתחילה כאלו היתה בודאי של שניהם שאלו כך היאך מעמידין אותה ברשות התוקף מפני ספק הודאה זו שאינה אלא ספק וכמו שכתבנו למעלה אלא ודאי אף בתחילה אנו רואין אותה בספק לכל אחד ואחד אלא שאין אנו מוציאין כל חצי וחצי שבה מרשות התופס דמספיקא לא מפקינן ומשום הכי איכא לספוקי בהקדישה כי לא תקפה מהו ואפילו לא שתק חברו אלא צוח דכיון דממון זה בספק של שניהם הוא עומד ועדיין יש לכל אחד ואחר איזה דין אפילו בחצי האחר ואפילו ספק הודאה מהניא ליה דוקא לגבי הדיוט לא מפקינן מרשות תופס לפי שאין כוחו חל ברשות חברו דמחוסר תקיפה ומשיכה אבל רשות גבוה בכל מקום חייל ולא מיחסרא ביה מסירה וכיון שממון זה בספק הוא עומד חייל עליה הקדש מספיקא לענין איסורא דכמאן דתקפה כדיניה להדיוט דמי או דילמא כיון דהשתא מיהא הא לא תקפה ואינו שלו לשום דבר אף לענין הקדש אינה מקודשת מכוחו ומייתי תא שמע מספק בכורות דמשום דממונו של כהן הן קצת דאי תקפו כהן אין מוציאין מידו ובספק הן מוטלין מתחילתן אף על גב דלענין ממון הדיוט אין מוציאין אותם מרשות התופס רשות גבוה הכא מכח ממנו של כהן חל אפילו ברשותו של ישראל התופס אותם אף כאן אם תמצי לומר דתקפה אין מוציאין מידו כיון דבספק שניהם היא עומדת ואפילו לא תקפה הרי היא בספק כל אחד ואחד אף על גב דלגבי ממון הדיוט אין מוציאין כל חצי וחצי שבה מרשות התופס דוקא לגבי הדיוט משום דמחוסר תפיסה אבל רשות גבוה בכל מקום הוא חל מספק כיון דבספק היא עומדת וממון כל אחד ואחד הוא דאי תקפו אין מוציאין מידו ודחינן קדושת בכור קאמרת התם לאו מכוחו של כהן הן קדושין שהרי אינם ממנו כלל דלעולם אימא לך דתקפו כהן מוציאין אותם מידו וכיון שאינו ממנו כלל לשום דבר היאך הוו קדושין מכוחו אלא התם שאני דקדושה הבאה מאליה היא ומעולם לא היה להם חזקת היתר ואיסורן מאליו הוא בא אבל הכא שצריך לבא מכוחו של מקדיש לעולם אימא לך דאפילו אם נאמר תקפה אחד בפנינו אין מוציאין אותה מידו הקדישה אינה מקודשת. כן נראה לי.

80 שרידי אש מסכת בבא מציעא סימן כח

בענין תקפו כהן

במשנה ריש בבא מציעא איתא דשנים שבאו לבית דין אוחזין בטלית בטענת כולה שלי הרי שניהם נשבעים ויחלוקו. ואיתא להלן, שם ו', א - ז', א: "בעי ר' זירא תקפה אחד בפנינו מהו (רש"י ד"ה תקפה אחד: "הוציאה מיד חברו בחזקה והרי כולה בידו קודם שנשבעו").

דף מקורות לשיעור של הרב מאיר ליכטנשטיין

בבא מציעא פרק ראשון – דף מספר 7

בס"ד, ב' בכסלו תשע"א.

- 85 היכי דמי אי דשתיק - אודויי אודי ליה, ואי דקא צווח - מאי הוה ליה למעבד? לא צריכא דשתיק מעיקרא והדר צווח מאי, מדאשתיק אודויי אודי ליה או דלמא כיון דקא צווח השתא, איגלאי מילתא דהאי דשתיק מעיקרא סבר הא קא חזו ליה רבנן.
- 90 ... אם תמצוי לומר תקפה אחד בפניו מוציאין אותה מידו (רש"י ד"ה ואת"ל: "בשאלתינו לפשוט דמוציאין אותה מידו ויחלוקו") הקדישה (רש"י: "בלא תקפה") אינה מקודשת (רש"י: "דלא אלים הקדישה מתקפה").
- אם תמצוי לומר תקפה אחד בפניו אין מוציאין אותה מידו הקדישה בלא תקפה מהו, כיון דאמר מר אמירתו לגבוה כמסירתו להדיוט דמי כמאן דתקפה דמי או דילמא השתא מיהא הא לא תקפה (רש"י: "ואינו יכול להקדישה"), וכתוב ואיש כי יקדיש את ביתו קדש וגו' מה ביתו ברשותו אף כל ברשותו לאפוקי האי דלא ברשותו.
- 95 ת"ש דההיא מסותא (רש"י: "מרחץ") דהוו מנצו עלה בי תרי, האי אמר דידי הוא והאי אמר דידי הוא. קם חד מינייהו אקדשה, פרשי מינה (רש"י: "מלרחוץ בה") רב חנניה ורב אושעיא וכולהו רבנן.
- 100 ... א"ל רב המנונא מתניי היא: ספק בכורות (רש"י: "כגון בהמה שילדה ואין ידוע אם בכרה כבר אם לא")... המוציא מחברו עליו הראיה (רש"י: "קס"ד אם ביד ישראל הן הוי כהן מוציא מחברו עליו הראיה ואם תקפה כהן ושתיק ישראל והדר צווח הוי ישראל מוציא מחברו"). ותני עלה: אסורין בגיזה ועבודה (רש"י: "מספק שמא קדשים הם"). והא הכא דאמר תקפו כהן אין מוציאין אותו מידו דקתני המוציא (רש"י: "משמע בין כהן בין ישראל") מחברו עליו הראיה, וכי לא תקפו אסורין בגיזה ובעבודה (רש"י ד"ה וכי לא תקפו: "חמור כח הקדש לאוסרן בגיזה ועבודה, ש"מ דאת"ל תקפו אין מוציאין אותו מידו הקדישה מקודשת").
- 105 אמר ליה רבה קדושת בכור קאמרת, לעולם אימא לך תקפו כהן מוציאין אותו מידו ואפילו הכי אסורין בגיזה ובעבודה דקדושה הבאה מאליה שאני (רש"י ד"ה לעולם אימא לך: "גבי בכור דאפי תקפו כהן מוציאין אותו מידו מסתמא בחזקת ישראל הן ולעולם הכהן קרוי מוציא מחברו, וטעמא דגיזה ועבודה לאו משום דיהא לכהן שום כח בהן דתפשוט מינה להיכא דאי תקפו אין מוציאין מידו הקדישה הוי הקדש, אלא הכא משום איסור ספק גיזת קדשים וקדושה הבאה מאליה שאני שאם בכור הוא מאליו קדוש ואיכא לספוקי בהכי, אבל גבי מסותא דאין קדושה באה אלא על פיו של זה, אימא לך דאפי' אם תמצוי לומר תקפה אין מוציאין, הקדישה בלא תקפה לא הוי הקדש דאין יכול להקדיש דבר שאינו ברשותו").
- 110 א"ל רב חנניא לרבה תניא דמסייע לך (רש"י: "דגבי ספק בכורות אם תקפה כהן מוציאין מידו"): הספיקות נכנסין לדיר להתעשר. ואי ס"ד תקפו כהן אין מוציאין אותו מידו אמאי נכנסין לדיר נמצא זה פוטר ממונו בממונו של כהן (רש"י ד"ה ואי ס"ד: "יש לכהן צד זכיה בו נמצא זה אם יצא בעשירי פוטר ממונו בממונו של כהן").
- 115

דף מקורות לשיעור של הרב מאיר ליכטנשטיין

בבא מציעא פרק ראשון – דף מספר 7

בס"ד, ב' בכסלו תשע"א.

... מאי הוי עלה דמסותא. ת"ש דא"ר חייא בר אבין, הוה עובדא בי רב חסדא ורב חסדא בי רב הונא ופשטה מהא דאמר רב נחמן כל ממון שאין יכול להוציאו בדיינין הקדישו אינו קדוש (רש"י: "והאי נמי דחזינן ליה דאין יכול להוציאו בדיינין שאין לו ראייה בדבר אין הקדישו קדוש").

הא יכול להוציאו בדיינין הקדישו קדוש אף על גב דלא אפקיה והאמר ר' יוחנן גזל ולא נתייאשו הבעלים שניהם אינם יכולין להקדישו, זה לפי שאינו שלו וזה לפי שאינה ברשותו (רש"י: "והא סתם גזילה יכולין להוציאו בדיינין הוא"?) מי סברת במסותא מטלטלין (רש"י: "כגון גיגית") עסקינן, במסותא מקרקעי עסקינן, דכי יכול להוציאה בדיינין ברשותיה קיימא (רש"י ד"ה מקרקעי: "דכל היכא דאיתיה ברשות מרי קיימא דקרקע אינה נגזלת, ופיר פשיטנא מהא דאי הוה ליה ראייה עלה הקדישו הקדשי") ."

120

א

והנה שאלת ר' זירא בתקפה היא האם שתיקתו של הנתקף מתפרשת כהודאה. ואמנם אח"כ כשהגמי שואלת מה הדין בהקדישה בלא תקפה, הן בקשר לטלית הן בקשר למסותא והן בקשר לספק בכור אין הגמי מזכירה כלל וכלל את ענין השתיקה. וישנן שתי דרכים להבנת סוגיית הקדישה.

א. גם שם מדובר במצב שהשני שתק ולבסוף צווח, והשאלה היא האם גם בהקדישה שתיקתו מתפרשת כהודאה דומיא דבתקפה, או לא "דלמה יצווח בשביל דבריו" (כלשון התוס'). כך דרכן של רוב הראשונים בפירוש הסוגיא. אך יש כאן תמיהות רבות:

125

130

- כאמור אין שום רמז בגוף הגמי שגם בהקדישה מדובר כשהשני שתק ולבסוף צווח.

- גם אם נימא שהדברים מונחים "בין השיטין", ומאחר שכבר נתפרש ב"היכי דמי" שבתקפה מדובר בהאי גוונא, אז גם בהקדישה מדובר בהאי גוונא, הרי זה ניחא לגבי טלית, אך במסותא שם היה מעשה, ולמה א"כ לא איתפרש כיצד היה המעשה? והקשה מכולן זהו "ספק בכורות" דמה שייך שם שתק ולבסוף צווח, הרי הכהן לא הקדיש בפועל, אלא שהגמי הבינה בשלב ראשון שאיסור גיזה ועבודה

135

בא מכח זכויותיו של הכהן בבהמה, והרי זה כאילו הקדישו הכהן, אך סוף סוף לא שייך לדון כאן על שתיקתו של בעה"ב כיון שלא היה כאן מעשה הקדש בפועל! ואם נאמר שה"שתק ולבסוף צווח" היה בעת שהכהן חטף, הרי א"א בזה לפשוט את השאלה של הקדישה בלא תקפה! ובכלל מה שייך בספק בכורות לדון על פירוש השתיקה, הרי בעל הבית והכהן הם עצמם אינם יודעים טיבו של ולד זה האם הוא בכור או לא (ודבר זה מעורר תמיהה גדולה על רש"י שדווקא ב"ספק בכורות" הכניס את ה"היכי

140

תמצא" של שתיק ישראל והדר צווח - כשתקפו כהן).

ויש לציין שתוס' בפירושם, ד"ה והא הכא דכי תקפה כהן, נזהרו מלהכניס את ה"היכי תמצא" של שתק ולבסוף צווח במסותא וב"ספק בכורות", אך דבר זה גופא מעורר קושי על קושי כי סוף סוף הגמי רוצה להוכיח את השאלה של טלית ממסותא. ועי' מהרש"א ומהר"ם שנדחקו בזה.

145

דף מקורות לשיעור של הרב מאיר ליכטנשטיין

בבא מציעא פרק ראשון – דף מספר 7

בס"ד, ב' בכסלו תשע"א.

150 - לסוף הגמ' שואלת מאי הוי עלה דמסותא ופושטת דכל ממון שאינו יכול להוציאו בדיינין הקדישו אינו קדוש, וכיון דמסותא (והוא הדין טלית) אינו יכול להוציאו בדיינין אז אין בכוחו להקדיש. ושוב תמוה, דאם נימא דאיירי בשתיק, הרי על הצד ששתיקתו הוי כהודאה למה שההקדש לא יחול, ומה לן אם לפני השתיקה היה זה ממון שאינו יכול להוציאו בדיינין (ועי' מהרש"א על תוס' ד"ה והא הכא דכי תקפה כהן).

ב. בהקדישה לא מדובר שהשני שתק ולבסוף צווח, והשאלה א"כ איננה כלל כיצד לפרש את שתיקתו, אלא יש כאן שאלה משפטית האם האפשרות שיש לו לתפוס דיה כדי שיוכל מכח זכות זאת ג"כ להקדיש, ושההקדש יחול לכה"פ מספק.

155 וגם דרך זאת מוקשית, דסוף סוף האפשרות לתפוס תלויה בשתיקה של השני, והאם נביאים ובני נביאים אנחנו לדעת שאם היה תופס אז השני היה שותק, וא"כ כיצד ניתן לבנות זכות על שתיקה שלא באה לעולם?

ב

160 וע"כ נראה לי דשאלת ר' זירא "תקפה אחד בפנינו מהו" לא היתה כלל וכלל שאלה של הערכה ואומדנא כיצד לפרש את שתיקתו של זה שנתקף, אלא היא היתה שאלה ביסוד דיני תפיסה, האם התקיפה יוצרת מצב חדש שבו רק אחד תפוס בפנינו, וא"כ מחוייב בית דין להעריך את המצב עפ"י הנתונים החדשים, כלומר שנוצר כאן שינוי במוחזקות, וממילא יפסוק בית דין המוציא מחברו עליו הראיה, או מכיון שכשבאו לפנינו היה בדעת בית דין לפסוק יחלוקו כי הטלית בחזקת שניהם היתה עומדת - ורק לא הי' סיפק ביד בית דין להכריז "יחלוקו" כי עדיין לא נשבעו (עי' רש"י ד"ה תקפה אחד) - הרי מעשה התקיפה בפנינו אינו יוצר מצב חדש, ואינו יכול לשנות את הפסק המקורי, והרי זה כאילו שתקף אחרי שכבר נפסק יחלוקו שאז וודאי דמפקינן מיניה.

165 ולפי"ז נראה דמה שאמרו בגמרא בהמשך "היכי דמי אי דשתיק אודויי אודי ליה ואי דקא צווח מאי הוה ליה למעבד" לא יצא כלל מבית מדרשו של ר' זירא אלא היא שאלה שנשאלה אח"כ בישיבות בבל, בהן רצו לברר באיזה "היכי תמצא" ניתן להעלות את השאלה המשפטית של ר' זירא (ודבר זה מצוי בש"ס כולו שה"היכי דמי" בא לברר באיזו מציאות להעמיד את הדברים שנאמרו קודם, ולעיתים רבות הוא מצמצם את המציאות למקרה מיוחד שרק הוא מאפשר, עפ"י ה"היכי דמי", לקיים את הדברים שנאמרו). והשאלה היא ממי"נ: אם מדובר שהנתקף שתק, הרי הוא הודה וממילא אין מקום לשאלת ר' זירא, ואם הוא צווח, הרי ברור שא"א להתייחס למעשה התקיפה שהיה בפנינו, שהצליח אך ורק בגלל שהנתקף היה מדי חלש למנוע את הדבר, והעד: צעקתו (וכלשון הגמ' "מאי הוה ליה למעבד"), וע"כ וודאי שבזה לא נוצר מצב חדש במוחזקות ולדין עדיין המצב העומד בפנינו הוא

170 ששניהם תפוסים בטלית ושוב אין מקום לבעיית ר' זירא. טענת ה"היכי דמי" היא איפוא שבעייתו של ר' זירא היא אמנם שאלה עיונית, אך למעשה אין היכי תמצא שבו ניתן להעלות את שני הצדדים

דף מקורות לשיעור של הרב מאיר ליכטנשטיין

בבא מציעא פרק ראשון – דף מספר 7

בס"ד, ב' בכסלו תשע"א.

המשפטיים, כי הבעל דבר בעצמו, כלומר הנתקף, לפי תגובתו, כבר פתר את הבעייה של בית הדין, לכאן או לכאן.

ועפ"י יבואר היטב כל המשך הגמ' ב"הקדישה". השאלה בהקדישה אינה תלויה כלל וכלל ב"שתק" או ב"צוח" אלא זוהי שאלה יסודית - משפטית עד כמה יש למקדיש "יד וזכות" בחפץ כדי שההקדש שלו יחול (לפחות מספק), שהרי על מנת שיהיה לו כח להקדיש ויחולו איסורים על החפץ, צריך שתהינה לו זכויות "ממוניות" בחפץ, שיהיה שלו וברשותו. וע"כ את"ל תקפה מוציאין אותה מידו, הרי סימן הוא שמתייחסים אל הטלית כאילו אחרי שנפסק יחלוקו וע"כ ברור שאין בכוחו להקדיש. ואת"ל תקפה אין מוציאין מידו, א"כ סימן הוא שהטלית כולה עדיין בספק עומדת, ועדיין יש לכל אחד "יד וזכות" ממונית גם בחלק הנאחו ע"י השני, וממילא ההקדש יחול (לפחות מספק), ואפשר ד"יד" זאת עושה דהוי אף ברשותו.

מאידך "השתא מיהא הא לא תקפה", וכיון שלמעשה כל כוחו מתבטא באפשרות תפיסה, אך אין לו שום אפשרות להוציא את החלק השני בדיינים, אז אין די באפשרות התפיסה כדי שהטלית תיחשב ל"שלו" או "ברשותו".

שו"ת הרשב"א חלק א סימן שיא 190

כתבת עוד /עיין שו"ת ש"י/ ותמה אני על מה שכתב הרמב"ם ז"ל גבי ספק בכורות ואם תפס אותו כהן אין מוציאין מידו ואוכל במומו. ולפום שמעתין משמע דקמה לה מילתא דרבה דאי תקפו כהן מוציאין אותו מידו. ואין דעתי נוחה בדברי הרב הנ"ל ע"כ.

תשובה באמת גם לי נראה פשיטותה של הלכה כן. אלא דבעינא למשכוני נפשין אדרב ז"ל לחזר אחר זכותו. ואני אמר /אומר/ כי הרב ז"ל סמך על דברי רב המנונא. ומשום דסתמא הכין מכרעא מדקתני המוציא מחברו עליו הראיה. ואי קרינן לעולם מוציא מאן פסקה? וכדאמרין בפרק המדיר (דף ע"ו ב) גבי מחט שנמצאת בעובי בית הכוסות לא הוגלד פי המכה המוציא מחברו עליו הראיה. ואוקימנא דטבח הוא המוציא. ואקשינן ומאן פסקה? ואצטריכי לפרוקי משום דסתמא דמילתא בעל הבית לא יהיב זיבונא עד דיהבי זוזי. אלמא כל היכא דתנינן המוציא מחברו סתמא דוקא כל שמוציא עד דמפרש

טעמא בגמרא. ורבה נמי דאמר ליה לרב המנונא לעולם אימא לך תקפו כהן מוציאין אותו מידו דחיה בעלמא היא. ודיקא נמי דקאמר לעולם אימא לך ולא קאמר התם תקפו כהן מוציאין מידו. אלא דדחייה בעלמא היא. והכי קאמר ההיא לאו בהא תליא. כלומר דמשום דתקפו כהן אסור בגוזה /בגיזה/ ועבודה! דאפילו תימא תקפו כהן מוציאין מידו אפילו הכי מדינא אסור בגוזה /בגיזה/ ועבודה דקדושה הבאה מאליה שאני. ואף על גב דרב חיינא ודאי הכין סבירא ליה דתקפו כהן מוציאין מידו. אפילו הכי קיימא לן כרב המנונא. חדא דמתניתין מכרעא כותיה כדאמרן. ועוד דכל היכא דפליגי תרי אמוראי

ולא איפסיקא הלכתא כחד מיניהו מספקא לא מפיקין ממונא ממאן דתפיס אלא ממונא היכא דקאי 205

דף מקורות לשיעור של הרב מאיר ליכטנשטיין

בבא מציעא פרק ראשון – דף מספר 7

בס"ד, ב' בכסלו תשע"א.

ליקום. ואף על גב דמסתייעא רב חיננא מבריתא /מברייתא/ הספקות. אמר לך רב המנונא דלא דמי
 דשאני בכור דקדושה הבאה מאליה היא. דאף על גב דצריך להקדישו למצוה מכל מקום אי לא
 אקדשיה קדוש. והלכך הא ספק בכור ספק גמור הוא ולא איתחזק ביה ישראל יותר מכהן ולא כהן
 יותר מישראל. דאף על גב דאיתחזק ישראל באם בולד מיהא לא איתחזק. והוה ליה כעין ההיא
 דהמחליף פרה בחמור וילדה. אלא דהתם אית ליה דררא דמנונא למר ולמר והכא ליכא דררא לחד
 מיניהו והילכך כל דאלים גבר. אבל הספקות ישראל איתחזק בהו לגמרי. דבגופו של פטר חמור ממש
 ליכא דזכי ביה דאי לא פריק ליה למיתה אזיל. ועוד כל דפריק ליה הוה ליה לבעלים ונכנס שה תחתיו
 בספק. ושה ודאי הא איתחזק ביד בעלים וספק פדיון פטר חמור הוא ספק אינו פדיון. והילכך דינא
 הוא דאפילו תקפו כהן מוציאין אותו מידו. וממאי דאמר אביי אי מהא לא תסייעה למר וממאי דהדר
 אמר לאו מילתא היא. דאמרי ליכא סיעתא לרב המנונא ולאו קושיא. והילכך קיימא לן כרב המנונא
 כדאמרן. כן נראה לי לישב הדבר לפי פסק הרב ז"ל. והשם יתברך יראנו נפלאות מתורתו.

ביאור הגר"א יורה דעה סימן שטו

[ב] (ליקוט) ואם תקפו כהן כו'. כ"ה דעת הרמב"ם ורוב הפוסקים חולקים עליו וכ"פ בהג"ה דמוציאין
 מידו וכ"מ פשטא דסוגיא דפ"ק דב"מ ו' ב' דרבה כן ס"ל ורב חנניא סייעיה וכן מסיק אביי שם וכ"כ
 תוס' שם ד"ה פוטר וכ"ה מסקנא כו' וכ"פ הרא"ש שם וש"פ אבל הרמב"ם ס"ל כמ"ש הרשב"א בסי
 שייא דסייעתא דשם ל"ד [וי"מ דהתם לפי ס"ד דבספק בכור מיירי] למסקנא דגמ' דמיירי בספק פטר
 חמור משום דשם אתחזק ביד ישראל דבפטר חמור לא זכה כהן ובשה כבר אתחזק בה הבעלים
 משא"כ בבכור [ושאר ספיקות] ומ"ש אביי לאו מילתא לסתור הדחייה שלו אבל סייעתא דרב חנניא
 ממילא אידחיה וכתב הרשב"א שם ראיה להרמב"ם מדאמרינן שם המע"ה ואם איתא מאי פסקא
 וכמו דפריך בכתובות ע"ז ב' ורבה אמר לעולם כו' בדרך דחייה אמר וז"ש לעולם כו' ר"ל אפי' תימא
 מוציאין מ"מ אין ראיה וכן ס"ל לרמב"ם בכל ספיקא בין ספיקא מחמת טענות כי הך דמסותא או
 ספיקא הנולד מעצמו כגון ספק בכור או ספיקא דדינא דאמרינן המע"ה כמ"ש במוגרמת בפ"ט דב"ק
 (צ"ט ב') בכולן ס"ל דאם תפס [אין] מוציאין מידו וראיה ממ"ש בב"ק ל"ה במתני' המע"ה ושם מ"ו זה
 כלל גדול בדין המע"ה כו' וכן בכמה מקומות ומשמע דמאן דתפס על חבירו להביא ראיה כנ"ל
 ובכתובות כ' א' אלא ארי"נ אוקי תרי כו' וערש"י שם ד"ה ואוקי כו' ובבכורות מ"ט א' רע"א אם נתן כו'
 ואמרינן בגמ' שם ר"ע מספקא ליה כו' ובב"מ ע"ט א' ת"ר השוכר את הספינה כו' אם נתן לא יטול
 ואם לא כו' ושם ק"ב ב' ושמואל אמר בבא כו' התם טעמא מאי משום דתפיס ה"נ קא תפיס ור"נ ל"פ
 עליה אלא משום דקרקע בחזקת בעליה עומדת. ושם ק"ג א' פרדיסי רפיק ביה כל פרדיסי דאית ליה
 כו' והקשו תוס' ממ"ש בפ' המוכר את הבית ארעתא תרתי משמע דיקלי יהיב ליה תרי דיקלי ותירצו
 דכאן מוחזק ידו על העליונה. וכן בב"ב ק"ה ב' והתם טעמא מאי כו' ושם ל"ד זה אומר כו' כל דאלים

דף מקורות לשיעור של הרב מאיר ליכטנשטיין

בבא מציעא פרק ראשון – דף מספר 7

בס"ד, ב' בכסלו תשע"א.

גבר ובגטין סי' ב' השתא דלא אתמר הלכתא כו' כל דאליס גבר ובכתובות ס"ד א' השתא דלא אתמר כו' תפסה לא מפקינן מינה לא תפסה לא יהבינן לה ושם פ"ד ב' א"ל ר' יוחנן עשית כשל תורה לימא בהא קמיפלגי כו' ואב"א דכ"ע חבירו הוה כו' אלמא אפי' לר' יוחנן אין הלכה בבירור כר' טרפון ולכתחלה כר"ע ואמר שם קריביה דר' יוחנן כו' א"ל שפיר תפסתוה וכן ממ"ש מטין משמע הכי דאם עבד כאידך מ"ד לא מהדרין עובדא אלא דבשאר מקומות י"ל אם עשה הדיין כמ"ד שאין מוציאין מיד המוחזק לא מהדרין ואפי' כאן כיון שברשות הדיין עבד אין להחזיר הדין כיון דלא טעה בדבר משנה כמ"ש שם עשית כשל תורה אבל כאן שהם מעצמם תפסו וא"ל שפיר תפסתוה ושם ט"ז ב' זמנין דתפסה מאתים ואמרה כו' ובב"ב שם והלכתא לא תפסינן ואי תפס לא מפקינן כל זה ראייה לדעת הרמב"ם ותוסי' בכתובות כ' א' ד"ה ואוקי כתבו דל"ד לספק בכור דהתופס מספקא ליה משא"כ בטוען ברי דמהני תפיסה לכ"ע ועוד תירצו דבתפס קודם שנולד הספק מהני ומ"ש שם ט"ז זמנין דתפסה מאתים כו' כתב נ"י בריש ב"מ שם דמשום דמילתא דעבידא לגלויי לא מפקינן וכמ"ש בב"מ ק"י א' והא ק"ל דהלכתא כוותיה דר"נ כו' הכא מילתא דעבידא לאגלויי כו' ועוד כי דכל דתפיס ברשות מהני תפיסה וכי האי דב"מ ק"ב ב' ודב"ב ק"ה ב' ודב"מ ע"ט א' וק"ג א' ובכורות מ"ט א' כנ"ל ולכאורה ראייה לסברתם ממ"ש בב"ב ל"ב ההוא דא"ל לחבריה כו' והלכתא כוותיה כו' וכתב הרא"ש בפ"ד דסנהדרין והיכא שנחלקו שני גדולים כו' כדאמרינן בפ' ח"ה כו' אלמא כו' ומדקאמר והלכתא משמע דאפי' תפס בע"ד שכנגדו אבל יש לדחות ומזה יצא המחלוקת הרמב"ם ושי"ע עם הרא"ש וב"ה בספיקא דדינא אם מהני תפיסה או לא וכשיטתם והעיקר כהרמב"ם כנ"ל (ע"כ):